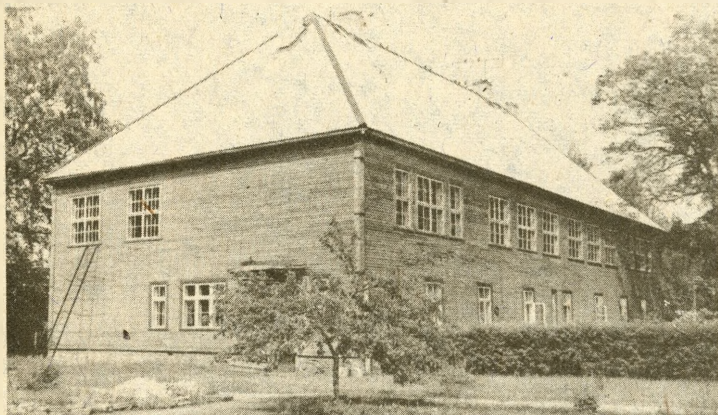

○ Mõniste kool.

Mälestusi Mõniste valla Peetri - Liisa algkoolist

Lõpetasin Võru Õpetajate Seminari 1930. aasta kevadel. Kuna tol ajal valitses Eestimaal õpetajate üleproduktsoon ja koolide majandusliku surutise tõttu toimus klassi-komplektide, koondamisi, ei leidnud kõik «värsked» õpetajakandidaadid tööd. Nii ka nende ridade autor. Seepärast asusin sügisel vabatahtlikuna sõjaväkke teenima. 11 kuu möödudes tuli aga taas kohta vaatama hakata. 1931/32. õppeaastal sain töötada ajutiselt vaid kaks kuud Hummuli algkooli juhataja asetäitjana. Alles 1932. a. õnnestus asuda oma kutsetööl. Nimelt vabanes kevadel Peetri-Liisa koolis kaks õpetajakohta ja valivalitsus kuulutas suvel välja uute õpetajate valimised. Kohalesoovijaid võis olla ligi kakskümmend. Nendest valis valla volikogu kaks kohaliku, oma valla inimest — Hugo Hirjeli, kes oli siin juba varem neli aastat töötanud, selle järel aasta Häädemeeste koolijuhataja ametis olnud, kuid keda koduigatsus taas Mõniste tõi. Teisena valis volikogu minu.

Kõrvalepõikena olgu öeldud, et tollal valis õpetajaid valla volikogu. Kes kandidaatidest valimistel enim hääli kogus, sai kohale, kui maakonna haridusosakond ta kinnitas. Kohata jäänud ruttasid uude paika avaldust sisse andma. Õpetajate valimised e. õpetajate laadad, nagu neid ka nimetati, toimusid valdades erinevatel aegadel. Pabeleid võis esitada ka mitmesse paika üheaegselt. Kandidaate oli tavaliselt igal pool ikka kümnete kaupa. Isiklik ilmumine volikogu ette oli enamasti nõutav või vähemalt soovitatav. Taheti ju näha uut laste kasvatajat ja seltsielu aktivisti näost näkku — kas on sõna- ja muusikamees, kas suudab juhatada laulukoori jne. Muidugi võeti arvesse ka pedagoogilise õppeasutuse hind.

1932. a. sügisel asusin tööle seminaris saadud koolituse ja Joh. Käisi uuenduspädagogika vaimus: individuaalne tööviis, rühmatöö jms. Õpetöö pidi olema lihtne, lapsepärane ja näitlik ning rajanema vaatlusel.

Kesksel kohal oli kodulooline vaateõpetus, millega seondusid võimalikul määral kõik teised ained — lugemine, kirjutamine, kujutamine, arvutamine, laulmine jne. Neid põhimõtteid püüdsime rakendada niivõrd, kui suutelised olime. Hugo Hirjel ja ka kolmas tolleaegne õpetaja — Arnold Tiru olid samuti Võru seminari kasvandikud. Tollal oli Mõniste koolis viis klassi-komplekti (ühendatud oli V ja VI klass), niisiis ka viis õpetajat. Õpilaste üldarv kõikus 170—190 piires. Varem töötas igas klassis aastast aastasse üks ja sama õpetaja: esimeses Milli Tuvikene-Vaher, teises August Kasvand, kolmas Juuli Utsal, neljas oli koolijuhataja Ed. Ploomipuu klass. V—VI sai nüüd Hugo Hirjeli. Edaspidi panime õpetajad liikuma koos klassiga: üks algas esimesest ja läks oma klassiga edasi kuni kolmandani, et taas esimesest alata. Tema andis siis kolme aasta jooksul klassile oma näo, sai «omi lapsi» rohkem tund-

ma õppida ja paremini mõjustada ning õpetajagi sai lastele omasemaks.

Tollal pidi iga õpetaja olema suuteline õpetama kõiki õppeaineid kõikides klassides. Vanemates klassides jaotati ained küll võimalust mööda õpetajate oskuste, võimete ja kalduvuste järgi, kuid ikkagi tekkis sügisel tundide ja lisakohustuste (õppenõukogu ja hoolekogu, õpilasorganisatsioonide — kodutütred ja noorkotkad — juhtimine ja ülesanded) jaotamisel tihti tõsisid lahkarvamusi ja õhkkond õpetajatetoas võis minna üsna kuumaks. Koolijuhataja pidi juhatama koosolekut nõnda, et saavutati lõppeks mingi konsensus.

1932. a. sügisel oli kooli pedagoogiline kaader 5-liikmeline: koolijuhataja ja IV klass — Eduard Ploomipuu, I klass — Arnold Tiru, II klass Arnold Tiits, III klass Julie Utsal, V—VI klass — Hugo Hirjel. Võiks peaaegu öelda, et koolitöö hakkas sujuma nõnda nagu ta sujuma pidi, mõnede väikeste eranditega muidugi. Palju analoogilist on vist tänapäevagi koolielus või kes teab... Vahetunnid olid tollalgi õpilastele meeldivaimad tunnid, välja arvatud üksikutele, kes pidid õpetajatetoe ukse kõrval või kella all «meelt parandama». Juhtus sedagi, et mõni õpilane jäi pärast teisi «Kas on linnukesel muret?» või «Oh, seda pidu ja põlve!» sõnu pähe tuupima. Kõike juhtus tookordki.

Umbes pooled õpilastest (80—90 ringis) jäid nädalaks ajaks internaati. Öökorteriks oli koolimajas kaks suurt magamistuba alakorrusel.

Õpetajal tuli hoolega läbi mõelda ja ette valmistada järgmise päeva tunnid. Samuti ootas õhtuti parandamist vihikute ja kirjalike tööde virn. Klassis õppis tollal enamasti üle 30 õpilase! Nii et päev oli tihe, ei saanud laiselda, kui kõike tahtsid hästi teha. Sest see oli vaid üks kohustuslik osa õpetajatööst. Õhtuti toimusid ka näidendi-harjutused, töö laulukooriga, pidude ja muude ürituste korraldamine. Ei jõua loendadaagi kõiki ettevõtmisi ja organisatsioone, millest osa tuli võtta. Tahtsime ju ka ise kohalikus seltsielus midagi ära teha. Seda tööd tehti tollal vabast tahtest, südame sunnil ja rõõmsa meelega. Keegi ei küsinud siis, mis tasu ta selle eest saab.

Tegevusrohkelt möödusid Eesti Vabariigi aegsed 30ndad aastad nii koolielus kui seltskonnaelu edendamises. Sellele järgnes kahe võõra võimu okupatsiooni aeg. Lahkusin 1943. a. õpetajaametist ning siirdusin sama aasta sügisel Soome. Seal tagasi tulnuna olen läbi elanud raskeid represseerimise aegu, mil mõelda sai peamiselt vaid enesesäilitamisele. Hilisem on olnud n.-ö. igapäevase leiva teenimise aeg, peamiselt leivatehases. Eespool kirjeldatud ajajärk on aga jäänud meelde kui kuldne ja viljakas noorusaeg, kuid ega seegi ainult rõõmuhetki sisaldanud.

ARNOLD TIITS,
õpetaja aastail 1932—1943